Редьярд КІПЛІНҐ (в перекладі Максима Стріхи)

БАЛАДА ПРО СХІД І ЗАХІД*

Захід є Захід, а Схід є Схід, і їм не зійтися вдвох,
Допоки Землю і Небеса на Суд не покличе Бог;
Та Сходу і Заходу вже нема, границь нема поготів,
Як сильні стають лицем у лице, хоч вони із різних світів!

Камаль з двадцятьма бійцями втік на заколотний кордон,
І лошицю Полковника він погнав у далекий горяний схрон:
Найкращу лошицю зі стайні вкрав, коли світать почало,
Дзвінкі підкови в лахи запнув і скочив легко в сідло.
І запитав Полковничий син, що водив дозірців загін:
"Хто скаже мені, де Камаль тепер, де схованку має він?"
Мохамед Хан, Резальдарів** син, йому відповів тоді:
"Хто знає нічного туману шлях, той Камалеві знає путі.
Як смеркне — проскаче він Абазай, Бонар на ранок промчить,
Та путь одна — через Форт Букло йому до рідних угідь;
Як поскачеш ти швидше на Форт Букло, аніж летітиме птах,—
Поможе Бог, до провалля Джехай заступиш йому ти шлях.
Коли ж його не догониш там, назад скоріше вертай,
Бо скрізь чаїться Камалів люд за страшним проваллям Джехай.
Там праворуч — скала, і ліворуч — скала, а між ними — ні деревця.
Там ти почуєш, як клацне затвор, хоч ніде не видно стрільця".
На коня скочив Полковничий син, був гарячий кінь вороний —
Серце б’є, наче дзвін, шиї гордої згин як шибениця міцний.
Мчить юнак на коні, ось вже форт вдалині, і там чекає обід,
Але як злодія хочеш догнать, тоді баритись не слід.
І знову вершник в погоню летить швидше пташиних зграй,
Жене він коня, і вже здоганя втікачів під проваллям Джехай,
Жене він коня, і вже здоганя лошицю й Камаля на ній,
Курок пружний звів, лишень втікачів на постріл дістав вороний.
Він вистрілив раз і вдруге ще, та кулі пішли убік.

"Мов солдат стріляєш! — гукнув Камаль. — Покажи, як їздити звик!"
У провалля Камаль повернув, і за ним син Полковника без вагань,
Вороний, мов олень, вперед летів, та лошиця мчала, мов лань.
Вороний вудила свої закусив — нелегкою була гора,
А лошиця вуздечкою грала — так рукавичкою леді гра.
Праворуч — скала, і ліворуч — скала, і між ними — ні деревця,
І тричі клацнув рушниці затвор, і не видно було стрільця.
Місяць прогнали з неба вони, б’є зорю вже стукіт копит,
Вороний, мов зранений бик, біжить за ланню легкою вслід.
Спіткнувсь вороний і в гірський потік упав на всьому скаку;
Тоді Камаль повернув назад і звестись поміг юнаку.
Він вибив з руки його пістолет — там буть не могло борні,
"Надто довго життям,— промовив Камаль,— завдячуєш ти мені:
На двадцять миль тут скелі нема, нема тут жодного пня,
Де б мій стрілець не цілив тебе, не ждала б де западня.
Якби я руку лишень підняв, як виїхав на бескет,
Прудконогі шакали уже б давно збіглися на бенкет;
Варто було б кивком голови подати умовний знак —
І після учти не зміг би злетіть по горло ситий коршак!"
Йому відповів Полковничий син: "Що ж, нагодуй звірину;
Та перше розваж, яку сплатить муситимеш ціну.
Як тисяча шабель прийде сюди, щоб забрати мої кістки,—
Стільки за учту шакалів платить злодію не з руки!
Коні потопчуть твої поля, солдати твій хліб з’їдять,
Худобу заб’ють, хати розберуть на паливо для багать.
Коли влаштує тебе ціна і голодні твої брати,—
Шакали ж собакам кревна рідня, – то клич, пес, їх сюди!
Але як ціна зависока тобі, скінчимо усе до ладу:
Лошицю батькові поверни, дорогу я й сам знайду!"
За руку схопив Камаль юнака, і погляд його горів:
"Не слід нам згадувати собак. Вовк вовка тут перестрів!
Лошиця твоя. І краще я жертиму стерво гниле,
Ніж тому, хто сміявся смерті в лице, заподіяти зможу зле".
Йому відповів Полковничий син: "Я мусив честь берегти.
В дарунок від батька лошицю візьми — бо справжня людина ти!"

Та лошиця підбігла до юнака і ластитись почала;
"Нас двоє сильних,— сказав Камаль,— та вона до тебе пішла.
Тож хай в дарунок від крадія тобі принесе вона
Вуздечку коштовну, моє сідло, і срібні два стремена!"
Тоді юнак пістолет подав йому рукояттю до рук:
"У ворога ти відібрав один, а другий дарує друг!"
Камаль промовив: "Дарунок твій лише за дарунок прийму.
Твій батько сина до мене послав — я сина віддам йому!"
Свиснув Камаль, і син його по схилу гори збіг вниз,—
Як олень, легкий, міцний і стрункий, як готовий до бою спис.
"Ось твій господар,— сказав Камаль,— він водить дозірців загін,
Щитом йому стань, роби без вагань все те, що накаже він.
Допоки я або смерть твоя не обірвуть цих пут назавжди,
Всюди за ним крізь вогонь і дим оборонцем вірним іди.
Хліб Королеви*** їстимеш ти, тож її борони закон,
І, як треба, зруйнуй свого батька дім, щоб у спокої жив кордон.
Кавалеристом відважним стань, тримайся твердо в сідлі,
І Резальдаром зроблять тебе, а я, може, помру в петлі!"
Очима зустрілися юнаки, і лжі не було в очах.
І братню клятву вони дали на солі і кислих хлібах:
І братню клятву вони дали, розрізавши дерну настил,
На рукоятці та лезі ножа, і на імені Господа Сил.
Камалів син осідлав коня, лошицю — Полковничий син,
І двоє вернулись у Форт Букло, звідки поїхав один.
Загін дозорців зустріли вони, і двадцять шабель в ту ж мить
Зблиснули грізно, готові кров хлопця із гір пролить.
"Не руште його! — Полковничий син гукнув своїм воякам,—
Бо той, хто вчора ворогом був, сьогодні товариш нам!"

Захід є Захід, а Схід є Схід, і їм не зійтися вдвох,
Допоки Землю і Небеса на Суд не покличе Бог;
Та Сходу і Заходу вже нема, границь нема поготів,
Як сильні стають лицем у лице, хоч вони із різних світів!

***

* В основу балади покладено реальний випадок, що стався на північно-західному кордоні Британської Індії.
** Резальдар — командир тубільного кавалерійського ескадрону.
*** Королева — королева Вікторія, роки правління якої (1837-1901) були добою найвищої могутності Британії.

THE BALLAD OF EAST AND WEST

Oh, East is East and West is West, and never the twain shall meet,
Till Earth and Sky stand presently at God’s great Judgement Seat;
But there is neither East nor West, Border, nor Breed, nor Birth,
When two strong men stand face to face, tho’ they come from the ends of the earth!

Kamal is out with twenty men to raise the Border side,
And he has lifted the Colonel’s mare that is the Colonel’s pride:
He has lifted her out of the stable-door between the dawn and the day,
And turned the calkins upon her feet, and ridden her far away.
Then up and spoke the Colonel’s son that led a troop of the Guides:
"Is there never a man of all my men can say where Kamal hides?"
Then up and spoke Mahommed Khan, the son of the Ressaldar,
"If ye know the track of the morning-mist, ye know where his pickets are.
At dusk he harries the Abazai – at dawn he is into Borair,
But he must go by Fort Bukloh to his own place to fare,
So if ye gallop to Fort Bukloh as fast as a bird can fly,
By the favour of God ye may cut him off ere he win to the Tonuge of Jagai,
But if he be passed the Tongue of Jagai, right swiftly turn ye then,
For the length and the breadth of that grisly plain is sown with Kamal’s men.
There is rock to the left, and rock to the right, and low lean thorn between,
And ye may hear a breech-bolt snick where never a man is seen."

The Colonel’s son has taken a horse, and a raw rough dun was he,
With the mouth of a bell and the heart of Hell, and the head of a gallows-tree.
The Colonel’s son to the Fort has won, they bid him stay to eat –
Who rides at the tail of a Border thief, he sits not long at his meat.

He’s up and away from Fort Bukloh as fast as he can fly,
Till he was aware of his father’s mare in the gut of the Tonue of Jagai,
Till he was aware of his father’s mare with Kamal upon her back,
And when he could spy the white of her eye, he made the pistol crack.
He has fired once, he has fired twice, but the whistling ball went wide.
"Ye shoot like a soldier," Kamal said. "Show now if ye can ride."
It’s up and over the Tongue of Jagai, as blown dust-devils go,
The dun he fled like a stag of ten, but the mare like a barren doe.
The dun he leaned against the bit and slugged his head above,
But the red mare played with the snaffle-bars, as a maiden plays with a glove.
There was rock to the left and rock to the right, and low lean thorn between,
And thrice he heard a breech-bolt snick tho’ never a man was seen.
They have ridden the low moon out of the sky, their hoofs drum up the dawn,
The dun he went like a wounded bull, but the mare like a new-roused fawn.
The dun he fell at a water-course – in a woeful heap fell he,
And Kamal has turned the red mare back, and pulled the rider free.
He has knocked the pistol out of his hand – small room was there to strive,
"’Twas only by favour of mine," quoth he, "ye rode so long alive:
There was not a rock for twenty mile, there was not a clump of tree,
But covered a man of my own men with his rifle cocked on his knee.
If I had raised my bridle-hand, as I have held it low,
The little jackals that flee so fast were feasting all in a row:
If I had bowed my head on my breast, as I have held it high,
The kite that whistles above us now were gorged till she could not fly."
Lightly answered the Colonel’s son: – "'Do good to bird and beast,
But count who come for the broken meats before thou makest a feast.
If there should follow a thousand swords to carry my bones away,
Belike the price of a jackal’s meal were more than a thief could pay.
They will feed their horse on the standing crop, their men on the garnered grain,
The thatch of the byres will serve their fires when all the cattle are slain.
But if thou thinkest the price be fair, – thy brethren wait to sup,
The hound is kin to the jackal-spawn, – howl, dog, and call them up!
And if thou thinkest the price be high, in steer and gear and stack,
Give me my father’s mare again, and I’ll fight my own way back!"

Kamal has gripped him by the hand and set him upon his feet.
"No talk shall be of dogs," said he, "when wolf and grey wolf meet.
May I eat dirt if thou hast hurt of me in deed or breath;
What dam of lances brought thee forth to jest at the dawn with Death?"
Lightly answered the Colonel’s son: "I hold by the blood of my clan:
Take up the mare for my father’s gift, – by God, she has carried a man.!"
The red mare ran to the Colonel’s son, and nuzzled against his breast,
"We be two strong men," said Kamal then, "but she loveth the younger best.
So she shall go with a lifter’s dower, my turquoise-studded rein,
My broidered saddle and saddle-cloth, and silver stirrups twain."

The Colonel’s son a pistol drew and held it muzzle-end,
"Ye have taken the one from a foe," said he; "will ye take the mate from a friend?"
"A gift for a gift," said Kamal straight, "a limb for the risk of limb.
Thy father has sent his son to me, I’ll send my son to him!"
With that he whistled his only son, that dropped from a mountain-crest –
He trod the ling like a buck in spring, and he looked like a lance at rest.
"Now here is thy master," Kamal said, "who leads a troop of the Guides,
And thou must ride at his left side as shield on the shoulder rides.
Till Death or I cut loose the tie, at camp and board and bed,
Thy life is his – thy fate it is to guard him with thy head.
So thou must eat the White Queen’s meat, and all her foes are thine,
And thou must harry thy father’s hold for the peace of the Border-line,
And thou must make a trooper tough and hack thy way to power –
Belike they will raise thee to Ressaldar when I am hanged in Peshawur."

They have looked each other between the eyes, and there they found not fault,
They have taken the Oath of the Brother-in-Blood on leavened bread and salt:
They have taken the Oath of the Brother-in-Blood on fire and fresh-cut sod,
On the hilt and the haft of the Khyber knife, and the Wondrous Names of God.
The Colonel’s son he rides the mare and Kamal’s boy the dun,
And two have come back to Fort Bukloh where there went forth but one.
And when they drew to the Quarter-Guard, full twenty swords flew clear –

There was not a man but carried his feud with the blood of the mountaineer.
"Ha’ done! ha’ done!" said the Colonel’s son. "Put up the steel at your sides!
Last night ye had struck at a Border thief-to-night ‘tis a man of the Guides!"

Oh, East is East and West is West, and never the twain shall meet,
Till Earth and Sky stand presently at God’s great Judgement Seat;
But there is neither East nor West, Border, nor Breed, nor Birth,
When two strong men stand face to face, tho’ they come from the ends of the earth!